

JERZY LANGMAN
1903—1982

Jerzy Maria Langman urodził się 31 VII 1903 r. w Krakowie, jako syn artysty-rzeźbiarza Zygmunta i Heleny z domu Schweiger. Po ukończeniu szkoły średniej pracował początkowo jako nauczyciel na Górnym Śląsku, biorąc czynny udział w pracy społecznej w okresie plebiscytu. Wówczas został zaangażowany do pracy w Muzeum Śląskim w Katowicach. Równocześnie zapisał się na studia historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. W Muzeum Śląskim organizował dział etnograficzny. W r. 1931 przygotował

i urządził w tymże Muzeum dwie wystawy: sztuki religijnej (którą pokazał też w Krakowie na Wawelu) oraz dzieł malarza Juliana Fałata. Urządzając wystawę sztuki religijnej redagował równocześnie dzieło zbiorowe, w którym umieścił też swoją rozprawkę *O polskiej sztuce religijnej*.

Następnie objął pracę w rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, gdzie był kierownikiem programowym, ale w dalszym ciągu interesował się sztuką, ogłaszając drobne artykuły na temat sztuki śląskiej i etnografii. Krótco przed drugą

wojną światową przeniósł się do Warszawy, gdzie uzyskał stanowisko prowadzącego ogólnopolskie audycje religijne. W związku z tym kilkakrotnie wyjeżdżał do Rzymu, skąd przekazywał radiowe relacje o wydarzeniach z życia kościelnego (np. o kanonizacji św. Andrzeja Boboli i przewiezieniu jego relikwii do Polski, o pogrzebie Piusa XI, koronacji papieskiej Piusa XII). Audycje w Polskim Radio w Warszawie prowadził do samego wybuchu wojny.

Aresztowany w pierwszych miesiącach okupacji, Jerzy Langman przeszedł w tych latach ciężką obozową koncentracyjną w Mauthausen-Gusen i Buchenwaldzie. Przejścia obozowe pozostawiły niezatarty ślad w Jego pamięci, co znalazło wyraz w Jego późniejszych wspomnieniach (*Oczekiwanie, Buchenwald*, Kraków 1972). Po wyzwoleniu, od 23 IV 1945 przebywał czasowo w Würzburgu i Paryżu, gdzie ciężko chorował. Odzyskawszy zdrowie wyjechał do Rzymu.

Przybywszy do Wiecznego Miasta rozpoczął studia teologiczne na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim i zakończył je stopniem licencjata teologii w r. 1951. W tymże samym roku przyjął święcenia kapłańskie. W czasie studiów odwiedził kilkakrotnie Kraków, a w r. 1947 uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim doktorat z historii sztuki na podstawie pracy: *Nie istniejący kościół ŚŚ. Michała i Józefa, niegdyś Karmelitów Bosych w Krakowie*. Następnie podjął studia w Papieskim Instytucie Archeologii Chrześcijańskiej, które uwieńczone zostały stopniem doktora w r. 1960 na podstawie rozprawy *Catalogo delle rappresentazioni di Buon Pastore*. Promotorem tej pracy był prof. dr Luciano de Bruyne. Dodać należy, że jeszcze jako student teologii (ale już dr historii sztuki) podjął się zorganizowania działu polskiego na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Religijnej, urządzonej w Rzymie z okazji Roku Świętego 1950.

Jerzy Langman poświęcał się pracy dydaktycznej. Na Papieskim Uniwersytecie Św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) wykładał przez dziesięć lat (1960—1970) archeologię chrześcijańską, potem przez osiem lat (1970—1978) prowadził wykłady z tego przedmiotu na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie, przenosząc się co roku wiosną na dłuższy pobyt do rodzinnego miasta.

Jerzego Langmana — prowadzącego wykłady archeologii — szczególnie interesowała sztuka sepulkralna starożytnych chrześcijan, katakumby i ich malarstwo. Głosił, że sztuka starochrześcijańska od samego początku była sztuką nową, związaną z kultem, opartą na symbolu i dogmacie.

Od chwili swego powstania wniosła nowe pierwiastki i nowe wartości do kultury chrześcijańskiej. Na konkretnych przykładach wykazywał, jak wielka jest różnica między wytworem sztuki pogańskiej a dziełem nowo powstałej sztuki chrześcijańskiej.

Poza wykładami poświęcał dużo czasu specjalistycznym studiom nad historią rzeźby polskiej z wieku XIX i XX, zwłaszcza z czasów twórczości dwóch rzeźbiarzy: Oskara Sosnowskiego i swego ojca, Zygmunta Langmana. Dzieła ich opisywał, zbierał. O Sosnowskim napisał dużą rozprawę, którą miał zamiar przedstawić jako habilitacyjną na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Na terenie Włoch odkrył pewną ilość rzeźb Sosnowskiego i zadbał o należytą ich ekspozycję. Działalność obu artystów przedstawił na posiedzeniach Komisji Teorii i Historii Sztuki Oddziału PAN w Krakowie, której był członkiem. Życiorys swego ojca napisał dla *Polskiego Słownika Biograficznego*.

Po okupacji i skończeniu studiów w Rzymie Jerzy Langman bardzo pragnął wrócić do Polski, ale trudne warunki zmusiły Go do pozostania za granicą. Jego związek z ojczyzną był silny i stały, a cała działalność naukowa była ukierunkowana w stronę Polski. Zbierał polonika na terenie Włoch i wypełnił nimi dwa pokoje przy via Urbana 20 w Rzymie, a przybywające z Polski wycieczki i pielgrzymki przyjmował z radością i bezinteresownie oprowadzał po mieście, z entuzjazmem objaśniał pomniki sztuki rzymskiej, szczególnie nacisk kładąc na antyk i najstarsze pomniki chrześcijaństwa. Wyrazem Jego postawy patriotycznej były coroczne wyjazdy w ostatnich latach życia do Adampola, osady zamieszkałej przez Polaków, założonej w r. 1835 przez ks. Adama Czaratoryskiego. Oczekiwany z radością, bywał tam w okresie świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, niosąc rodakom polskie słowo i prowadząc obrzędy liturgiczne.

Życie pełne doświadczeń i cierpień oraz nieustrudzonej pracy zakończył Jerzy Langman w Rzymie w szpitalu Gemelli dnia 18 stycznia 1982 r. i pochowany został na podmiejskim cmentarzu rzymskim Prima Porta obok kochanego brata Andrzeja, zmarłego niewiele lat wcześniej. Odszedł jeden z niewielu polskich doktorów archeologii chrześcijańskiej, znawców antyku rzymskiego oraz miłośników kultury i sztuki starożytnych chrześcijan.

Bolesław Przybyszewski